

Γράφει ο **Σταύρος Μανίκας**

Τέλη του 1960... Ένα τραγούδι του **Θεοδωράκη** σε στίχους του **Τάσου Λειβαδίτη**, κατέκλυσε τις ψυχές της εργατιάς, αγαπήθηκε απ' την φτωχολογιά και την προσφυγιά και τραγουδήθηκε από έναν λαό ολόκληρο.

Η Δραπετσώνα. Ένα τραγούδι γι' αυτούς τους ταπεινούς ανθρώπους, που ήθελαν να τους εξαναγκάσουν να εγκαταλείψουν τον τόπο που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν. Που ήθελαν να τους ξεριζώσουν οι «ειδικοί» των κυβερνήσεων. Ένα συνηθισμένο πρωινό, στέλνοντάς τους ένα κωλόχαρτο με λίγες λέξεις και πολλές σφραγίδες: κυβερνητική απόφαση.

Ένα μικρό χαρτί που 'μοιαζε με τα λασπόνερα της ξαφνικής νεροποντής και που παρασέρνουν τα πάντα στο διάβα τους, μέσα στα μικρά κι ανήλιαγα στενά. Δεν ξέρει κανείς αν υπήρξαν ή αν υπάρχουν χείλια εργατικά που να μην έχουν, έστω, σιγοψιθυρίσει «*μ' αίμα χτισμένο κάθε πέτρα και καημός*» ή το «*κι όταν ερχόταν η βραδιά μας στο στενό σοκάκι ξεφαντώναν τα παιδιά*», κάποιες στιγμές της ζωής τους.

“Ζήτω η Ηρωική Δραπετσώνα”

Το τραγούδι γράφτηκε με αφορμή την επονομαζόμενη «**μάχη της παράγκας**», που ξεκίνησε μετά από την απόφαση της κυβέρνησης του Κ. Καραμανλή, η οποία στην ουσία προσπάθησε να υλοποιήσει παλιότερα σχέδια των αστικών κυβερνήσεων και δικτατοριών, σύμφωνα με τα οποία ήθελαν την **μετεγκατάσταση των προσφυγικών και εργατικών οικογενειών** σε πολυκατοικίες χτισμένες απ' το κράτος ή από ιδιώτες. Φυσικά και το «ενδιαφέρον» τους δεν στόχευε στην καλύτερη ποιότητα ζωής του φτωχού λαού της Δραπετσώνας, αλλά απεναντίας στόχευε στην τιμωρία τους γιατί επέλεξαν την άλλη πλευρά, την «**κόκκινη**», ικανοποιώντας ταυτόχρονα τις ορέξεις τόσο του Μποδοσάκη ιδιοκτήτη των λιπασμάτων όσο και των ΣΕΚ (Σιδηρόδρομοι του ελληνικού κράτους).

Στην ουσία ήδη από την Μικρασιατική τραγωδία, τα κύματα της προσφυγιάς, στοιβάχτηκαν σαν ανθρώπινα σκουπίδια, σε διάφορες περιοχές της χώρας, εγκαταλειμμένοι στην τύχη τους, μέσα από μια απάνθρωπη αντιμετώπιση, κυρίως απ' την αστική -μικροαστική τάξη του τόπου.

Περιοχές όπως η Δραπετσώνα, οι Τζιτζιφιές, η Κοκκινιά γέμισαν με «δυο ξύλινα δοκάρια, τρεις λαμαρίνες, ένα σκέπαστρο και μια κουρελού για πόρτα» και μέσα σ' αυτά οι πρόσφυγες, προσπαθούσαν να ξαναστήσουν τα όνειρά τους για μια «πιθαμή ουρανό» και μια ηλιαχτίδα στο σκοτάδι του ξεριζωμού. Ανθρώπινα κλουβιά από λαμαρίνα, ξύλα και πισσόχαρτο...

Σ' αυτήν τη Δραπετσώνα, από τον σταθμό του Αγίου Διονύση, το Καστράκι, τον όρμο Κρεμμυδαρού μέχρι την Γούβα που βρισκόταν ανάμεσα στα εργοστάσια της ΑΓΕΤ, το γυψάδικο και τα ταμπάκια, **προσφυγιά** απ' την Μικρά Ασία και τον Πόντο, **κομμουνιστές της επαρχίας**, κυνηγημένοι απ' τα **τάγματα ασφαλείας** και απ' τον **κρατικό μηχανισμό**, είχαν βρει το απάγκιο τους και προσπαθούσαν να ξαναφέρουν στα ίσια την ζωή τους.

Στη πράξη είχαμε έναν από τους μεγαλύτερους πυρήνες συγκεντρωμένων προσφυγικών σπιτιών.

Σε μια περιοχή, που οι εργάτες της παρήγαν τόσο πολύ τιμμένο, που κάλυπτε όλη την αγορά της ανατολικής Μεσογείου και που οι ίδιοι δεν είχαν ούτε ένα τσουβάλι να χτίσουν τα σπίτια τους.

Η μεγάλη πλειοψηφία ανήκε **στην εργατική τάξη**: εργάτες στο κάτεργο των **Λιπασμάτων του Κανελλόπουλου** και μετέπειτα του **Μποδοσάκη**, στο τιμεντάδικο της **ΑΓΕΤ**, στο Γυψάδικο και στα διπλανά **Ταμπάκια** (βυρσοδεφεία), εργάτες στο λιμάνι, στα μηχανουργεία και στα σαβουρατζιδικα, μικροπωλητές, όλοι με ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα: **την αριστερή πολιτική προτίμηση**.

Ήδη πολύ πριν απ' την μάχη της παράγκας, ο φασίστας Μεταξάς, επιχείρησε **να μετονομάσει** πολλές φορές, μάταια όμως, την **«κόκκινη» Δραπετσώνα** σε **«Συνοικισμό της 4ης Αυγούστου»**.

Και μετά τον πόλεμο και την ήττα του ΔΣΕ, οι πάνω από 3.500 οικογένειες της Δραπετσώνας, που ζούσαν σε παραπήγματα, μπήκαν στο στόχαστρο των μεταπολεμικών αστικών κυβερνήσεων που ήθελαν να εκδιώξουν τους πρόσφυγες απ' την περιοχή και να τους αναγκάσουν να μετεγκατασταθούν σε άλλες περιοχές.

Τα ντουβάρια τα γεμάτα με συνθήματα **ΕΛΑΣ-ΕΠΟΝ** ήταν μια μόνιμη πρόκληση για την αστική τάξη.

Τα μεγάλα ποσοστά που έδωσε η Δραπετσώνα στην **ΕΔΑ** στις εκλογές του **1958** ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το αστικό ποτήρι του Καραμανλή. Κι αφού κάποιο εργοστάσιο θέλει να επεκταθεί, κάποιος οικοπεδοφάγος να ωφεληθεί, το φιρμάνι βγήκε: **«Θα σας χτίσουμε ωραία σπίτια. Μα πρώτα να γκρεμίσουμε αυτά. Μέχρι τότε πάρτε αυτά τα λίγα λεφτά. Τόσο εκτίμησαν την αξία τους οι ειδικοί»**.

Και πού θα πάμε, κύριε υπουργέ; **«Πού θα πάτε; Θα δούμε! Ας αρχίσει πρώτα το γκρέμισμα!»**

Το **1960** έδωσε στην δημοσιότητα τα σχέδια για μετεγκατάσταση των προσφύγων της Δραπετσώνας σε κτίρια που **θα κατασκεύαζε (!) χρόνια αργότερα...**

Μάλιστα τα σχέδιαμίλαγαν για **1200** κατοικίες που θα χτιζόντουσαν στο μακρινό - όπως θα δούμε - μέλλον.

Ένα ακόμα ερώτημα που χρήζει «μαθηματικής εξήγησης» είναι πώς -ενώ το κυβερνητικό πρόγραμμα μιλούσε για **«στέγαση για όλους»**-, και με ποιον τρόπο θα χωρούσαν **3.500** οικογένειες σε **1.200** σπίτια.

Η απάντηση των κατοίκων ήταν απόρριψη του σχεδίου και έβαλαν σαν αίτημα το **«αυτοστέγαση για όλους»**. Αξίζει να σημειωθεί πως οι περισσότεροι είχαν ήδη από τα προηγούμενα χρόνια **αγοράσει τα οικόπεδα** που ήταν στημένα τα παραπήγματα.

Ταυτόχρονα στις 11 Αυγούστου του 1960 όλοι οι κάτοικοι της περιοχής, οι καταστηματάρχες και οι εργάτες των εργοστασίων συμμετείχαν σε **απεργία** που κάλεσε η συντονιστική επιτροπή των κατοίκων.

Αμέσως μετά την απεργία, η κυβέρνηση απάντησε με την αποστολή εντολής σε **499** παραπηγματούχους, **να εγκαταλείψουν την στέγη τους μέχρι τις 15 του Σεπτεμβρη**. Οι μέρες κύλισαν μέσα σε εντάσεις με το κράτος, γενικές συνελεύσεις κατοίκων και επισκέψεις πολιτικών της αντιπολίτευσης.

Η μεγάλη σύγκρουση έγινε το πρωί **στις 14 του Νοέμβρη**, όταν ο Διευθυντής της αστυνομίας Πειραιά με πάνω από **1000** αστυνομικούς και συνοδεία εργατών και εκσκαφών **εισέβαλαν στη Δραπετσώνα** και άρχισαν να **ξυλοκοπούν** γυναίκες, παιδιά και γέροντες και **να γκρεμίζουν τις παράγκες**.

Την απουσία των ανδρών στα εργοστάσια και στα μηχανουργεία καθώς και τον πρώτο αιφνιδιασμό απ' την εισβολή την αντικατέστησε η οργή και σε ελάχιστο χρόνο οι γέροντες και τα γυναικόπαιδα αντεπιτέθηκαν με ξύλα και πέτρες σε αστυνομικούς και συνεργεία, αρνούμενοι να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους.

Η συμπλοκή γενικεύτηκε με αποτέλεσμα τον τραυματισμό πολλών κατοίκων, κάτι που εξανάγκασε τον εισαγγελέα Πειραιά Ευγενικό **να ανακαλέσει την απόφαση**. Μετά την αποχώρηση των κρατικών εισβολέων οι κάτοικοι **έχτισαν όλοι μαζί τις παράγκες που πρόλαβαν να κατεδαφίσουν**.

Οι περισσότεροι τραυματίες ήταν γυναίκες και ηλικιωμένοι και υπήρξαν πάνω από **120** καταγγελίες για τον «ζήλο» που επέδειξαν οι αστυνομικοί.

Αμέσως μετά την αποκατάσταση των ζημιών οι γυναίκες φορώντας μαύρα ρούχα και σεμπέρια, μαζί με τα παιδιά τους, ξεκίνησαν **πορεία διαμαρτυρίας** για το υπουργείο Πρόνοιας στον Πειραιά. Όμως στον σταθμό του ΗΣΑΠ τους περίμεναν **μεγάλες αστυνομικές δυνάμεις**, που **διέλυσαν** μέσα σε άγριους ξυλοδαρμούς **την πορεία**.

Τελικά τον **Νοέμβρη του 1962** ξεκίνησαν να χτίζονται οι πρώτες τετραώροφες πολυκατοικίες στην Δραπετσώνα με απαλλοτρίωση υπέρ του δημοσίου της περιοχής που ήταν οι παράγκες, με υποχρέωση του κράτους για αποκατάσταση των δικαιούχων.

Το θέμα έκλεισε οριστικά με την χούντα και τον Παττακό που ισοπέδωσαν κυριολεκτικά την περιοχή,

ικανοποιώντας τόσο τον Μποδοσάκη όσο και τον Σιδηρόδρομο.

Μπορεί η Οδύσσεια των προσφύγων να τελείωσε το 1986 -όταν μετά από 25 και πλέον χρόνια παραδόθηκαν οι πολυκατοικίες στην περιοχή και μπόρεσαν να εγκατασταθούν τουλάχιστον τα παιδιά τους- όμως ο αστικός κρατικός μηχανισμός πέτυχε τον βασικό στόχο του:

Περιοχές όπως η Δραπετσώνα, η Καισαριανή, η Κοκκινιά, ο Υμηττός, το Κερατσίνι, η Νέα Ιωνία, του Χαροκόπου, το Περιστερί, το Δουργούτι, το Αιγάλεω κλπ, που λειτούργησαν σαν τα βασικά κέντρα αντίστασης και ήταν τα κύρια στηρίγματα του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και της ΟΠΛΑ και λίγο μετά του ΔΣΕ, περιοχές που μετέπειτα οι προσφυγικοί συνοικισμοί υπήρξαν ισχυρά προπύργια της ΕΔΑ, το κράτος με το απλό και αποτελεσματικό σχέδιο «της παροχής σωστής στέγης στους πρόσφυγες», **διέλυσε τον κοινωνικό ιστό, είτε διασκορπίζοντας** τους κατοίκους από

δω κι από κει (είναι χαρακτηριστικό, ότι κατά την «εξυγίανση» προσφυγικών συνοικισμών που πραγματοποιήθηκε το 1968-71 από τη δικτατορία, οι πρόσφυγες και παραπηγματούχοι της κάθε περιοχής δεν επαναστεγάστηκαν στην ίδια γειτονιά: Από τη Δραπετσώνα, πολλοί στάλθηκαν στο Δουργούτι. Από το Δουργούτι, στον Ταύρο. Από τον συνοικισμό Κουντουριώτη στο Δουργούτι και αλλού, και πάει λέγοντας), είτε εγκλωβίζοντάς τους μέσα σε **απρόσωπα συγκροτήματα στην ίδια τους την περιοχή, εμποδίζοντας** έτσι την επανασυγκρότηση της παλιάς τους **κοινωνικής ομοιογένειας και συνοχής.**

Απ' όλες τις περιοχές δυστυχώς μόνο η Δραπετσώνα αντιστάθηκε σ' αυτό και πάλι όχι μέχρι το τέλος. Το σχέδιο της αστικής τάξης «ανοικοδόμηση βάσει σχεδίου κοινωνικής αποδιοργάνωσης» πέτυχε με τον καλύτερο- γι' αυτή- τρόπο.

Μόνο που εμείς σήμερα στην κάθε εργατική Δραπετσώνα διαπιστώνουμε πως όσο εξουσιάζουν οι αστοί, **«στη Δραπετσώνα πια δεν έχουμε ζωή».**

Μ' αίμα χτισμένο, κάθε πέτρα και καημός,
κάθε καρφί του πίκρα και λυγμός.
Μα όταν γυρίζαμε το βράδυ απ' τη δουλειά
εγώ και εκείνη όνειρα, φιλιά.

Το 'δερνε αγέρας κι η βροχή
μα ήταν λιμάνι κι αγκαλιά και γλυκιά απαντοχή.
Αχ, το σπιτάκι μας, κι αυτό είχε ψυχή.

Πάρ' το γεράνι μας, πάρ' το στεφάνι μας,
στη Δραπετσώνα πια δεν έχουμε ζωή.
Κράτα το χέρι μου και πάμε αστέρι μου,
εμείς θα ζήσουμε κι ας είμαστε φτωχοί.

Ένα κρεβάτι και μια κούνια στη γωνιά,
στην τρύπια στέγη του άστρα και πουλιά.
Κάθε του πόρτα ιδρώτας κι αναστεναγμός,
κάθε παράθυρό του κι ουρανό.

Μα όταν ερχόταν η βραδιά,
μες στο στενό σοκάκι ξεφαντώναν τα παιδιά.
Αχ, το σπιτάκι μας, κι αυτό είχε καρδιά.

Πάρ' το γεράνι μας, πάρ' το στεφάνι μας,
στη Δραπετσώνα πια δεν έχουμε ζωή.
Κράτα το χέρι μου και πάμε αστέρι μου,
εμείς θα ζήσουμε κι ας είμαστε φτωχοί.